

Використані джерела:

1. Антонян Ю. М. Криминология. Избранные лекции. – М. : “Логос”, 2004. – 448 с.
2. Дроздов О. М. Національна стратегія боротьби з наркотиками – невід’ємна складова частина світової політики протидії наркозлочинності // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://narko.gov.ua>.
3. Зріз наркотичної ситуації в Україні 2012 (дані 2011 року) – Київ, 2012 –25 стор. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.damonitoring.net.ua>
4. Кримінально-виконавчий кодекс України: Чинне законодавство зі змінами та допов. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2007. – 88с. – (Кодекси України).
5. Криминология : учебник / под ред. проф. В. Д. Малкова. – ЗАО Юстицинформ, 2004 г.
6. Проект Національної стратегії України щодо наркотиків (на період до 2020 року) // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://narko.gov.ua>.
7. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : “Укр. енцикл.”, 1998. – Т. 5: регрес-рибак. – С. 249.

Забродская Т. А. Ресоциализация как средство предупреждения рецидивных преступлений в сфере незаконного оборота наркотиков.

Статья посвящена процессу ресоциализации как средства предупреждения рецидивных преступлений в сфере незаконного оборота наркотиков.

Ключевые слова: *Ресоциализация, рецидив, нормативно-правовое обеспечение, преступления в сфере незаконного оборота наркотиков.*

Tetiana Zabrodska. A process of re-socialization as a resource to prevent crimes that is related to turnover of drugs.

The article is devoted to a process of re-socialization as a resource to prevent crimes that is related to turnover of drugs.

Keywords: *re-socialization, recurrence, legislation, crimes that is related to turnover of drugs.*

Жмур Ю. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**ПІДСТАВИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИНУ ПОРУШЕННЯ
НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА ЗА СТ.162 КК УКРАЇНИ**

В статті автор намагається визначити підстави та умови криміналізації діяння “порушення недоторканності житла та визначити ступінь суспільної небезпечності злочину.

Ключові слова: *Суспільна небезпечність, криміналізація діяння, житло.*

Протиправність як ознака злочину прямо пов’язана з криміналізацією суспільно небезпечних діянь та декриміналізацією діянь, що втратили суспільну небезпеку.

Однією з найбільш актуальних проблем сучасності є проблема захисту прав людини. Світове співтовариство, і, зокрема, ті країни світу, що відносяться до високо розвинутих, вважають, що для прогресивного розвитку і процвітання необхідним є додержання і захист прав і свобод людини і громадянина. Правам людини присвячена велика кількість конституційних норм, і Україна не є винятком. Дослідження проблем, пов’язаних із дотриманням та захистом прав людини, є досить важливим, і навряд чи можна знайти більш вагомому і разом з тим складну проблему, аніж права людини.

Основні права і свободи людини – це певна гарантована законом міра свободи (можливості) людини, яка, відповідно до досягнутого рівня еволюції людства, здатна забезпечити її існування та розвиток у конкретно-історичних умовах та закріплена як загальна і рівна для всіх людей у якості міжнародних стандартів.

Особисте і сімейне життя, як складові приватного життя, у деяких правових і літературних джерелах є життєдіяльністю людини в особливій сфері сімейних, побутових, особистих, інтимних відносинах, які не підлягають контролю з боку держави, громадських організацій, громадян, свободу міркування, вступу в контакти з іншими людьми, чи стримування від таких контактів, свободу висловлювання і правомірних вчинків поза сферою суспільних відносин, таємницю житла, щоденників, інших особистих записів, листування, інших поштових відправлень, телеграфних та інших повідомлень, змісту телефонних і інших переговорів; ... [1, с. 56, 64].

Недоторканність житла є невід'ємним правом людини та громадянина, яке гарантується і захищається державою. Скільки існує людина – скільки вона прагне захистити своє житло, як можна краще. Споконвіків вона дбає про своє житло, оберігає його, захищає. Житло є невід'ємною складовою особистого життя людини.

Проте держава зобов'язана не тільки гарантувати, але й захищати права і свободи людини і громадянина... Саме таке завдання відзначає Кримінальний кодекс України, зокрема ст. 1. Адже загально визнано, що ефективність закону про кримінальну відповідальність не в останню чергу залежить від того, настільки такий закон відповідає вимогам життя, тобто настільки він є соціально зумовлений.

Чинний з 1 вересня 2001 року Кримінальний кодекс України відкрив нову сторінку поняття “недоторканність житла”. Визначення змісту діяння, яке утворює порушення недоторканності житла чи іншого володіння особи здійснене у ст. 162 КК України.

Проблемі, пов'язаній із підставами криміналізації діяння порушення недоторканності житла, приділялося досить мало уваги, хоча окремі аспекти дослідили такі автори: Н. Антонюк, Н. Ю. Акініна, П. П. Андрушко, О. І. Бойцов, Г. М. Борзенков, В. О. Владіміров, І. М. Гальперін, Л. Д. Гаухман, Г. І. Загородніков, С. Ю. Ільченко, О. О. Кваша, С. Я. Лихова, В. Ю. Малахова, В. Т. Маляренко, Л. А. Мачковський, М. І. Мельник, А. А. Музика, В. О. Навроцький, В. А. Новіков, М. Й. Коржанський, О. М. Костенко, П. С. Матишевський, Г. Д. Мепарішвілі, Т. М. Нуркаєва, І. Л. Петрухін, С. В. Познишев, І. І. Присяжнюк, Г. Ю. Рунов, А. В. Серебреннікова, З. А. Тростюк, М. С. Таганцев, К. Г. Фетисенко, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк, І. О. Шумак та інші.

Проте, незважаючи на значний внесок науковців у досліджувану проблему, майже всі питання залишаються актуальними і сьогодні. Зокрема це стосується саме підстав, та умов “криміналізації” діяння порушення недоторканності житла”, а також визначення “суспільної небезпечності” досліджуваного злочину.

Дослідження умов та підстав, які визначають діяння, передбачене ст. 162 КК є кримінально протиправним.

Однією з умов кримінально-правової аксіоми є те, що криміналізація того чи іншого діяння має бути обумовлена певними факторами. Інколи ці фактори називають підставами визнання діяння кримінально протиправним.

Підстави, які зумовлюють встановлення кримінальної відповідальності (підстави криміналізації) – це ті процеси, котрі відбуваються в матеріальному та духовому житті суспільства, розвиток яких породжує об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони тих чи інших цінностей. Інакше кажучи, підстави криміналізації – це те, що створює дійсну суспільну потребу у кримінально-правовій новелі, внутрішня необхідність виникнення правової норми [2, с. 204-206].

На нашу думку, слід виділяти не лише підстави, а й приводи та умови криміналізації, які мають застосовуватись у сукупності, системно.

Криміналізація – це законодавче визначення того чи іншого діяння злочинним, закріплення його ознак у законі та встановлення за нього кримінальної відповідальності [3, с. 47].

У теорії кримінального права існують різні погляди щодо підстав криміналізації. Так, С. Г. Келіна, наприклад, запропонувала об'єднати їх у дві групи: соціально-психологічні та системно-правові. До першої групи вона відносила наявність високого ступеня суспільної небезпечності діяння; його відносну поширеність; відповідність кримінально-правової заборони певним морально-етичним уявленням населення; правильне співвідношення позитивних і негативних наслідків імплементації кримінально-правової заборони. До другої групи підстав криміналізації певних діянь науковець відносила такі аспекти, як відповідність нового кримінального закону Основному Закону, нормам інших галузей права та міжнародних конвенцій, процесуальна доказовість кримінально-правової заборони, міру покарання, що передбачається за новий злочин, а також характер його суспільної небезпечності [4, с. 6-15].

М. І. Мельник, В. А. Клименко вважають, що приводами до криміналізації є:

1) Необхідність виконання зобов'язань за міжнародними договорами, ратифікованими Верховною радою України.

Завжди захист прав здійснюється як на міжнародному, так і на державному рівні. Сьогодні Україна є повноправним членом багатьох світових та європейських організацій, які проголошують демократичні засади організації суспільства на підставі дотримання прав і свобод громадян – ООН, ОБСЄ, Рада Європи тощо. Україна приєдналась та ратифікувала велику кількість міжнародних договорів і хартій з прав людини. Положення цих міжнародних договорів стали невід'ємною частиною національного законодавства. Із міжнародно-правових актів слід відзначити Загальну декларацію прав людини, прийняту 10.12.1948 року, Конвенції про захист прав і свобод людини від 04.11.1950 року, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, прийнятого резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 16.12.1966 року. “Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність житла... Кожна людина має право на захист Закону від подібних втручань і посягань”, – зазначає ст. 12 “Загальної декларації прав людини” [5, с. 14]. У ст. 8 “Конвенції про захист прав і основних свобод людини” вказано, що кожна людина має право на повагу її особистого і сімейного життя, житла... Відповідно до ч. 2 цієї статті держава не може втручатися у здійснення цього права інакше, ніж згідно із Законом та у випадках, необхідних у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки або

економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням і злочинам, для захисту здоров'я або моралі, чи з метою захисту прав і свобод людей" [6, с. 13].

Також одним із приводів до криміналізації є:

2) Необхідність забезпечення реалізації певних положень Конституції та інших законів України.

З прийняттям Конституції України (1996) право на недоторканність житла й іншого володіння особи, закріплене у ст. 30, набуло чітко визначених меж, а випадки його правомірного обмеження зазнали регламентації у законодавчих актах. Однією із визначальних рис сучасної Конституції України є її гуманістична спрямованість.

Статті Основного закону присвячено правам і свободам людини і громадянина. Адже саме у ньому закріплено низку таких прав і свобод, яких не було у жодних попередніх українських конституційних актах, а конституційні положення з цих питань як змістовно, так часто і текстуально збігаються із положеннями, зафіксованими у фундаментальних міжнародно-правових актах із цієї проблеми [7, с. 60]. Лише на правах та свободах людини може засновуватися, практично функціонувати правова, демократична, соціальна держава, яка визначається Конституцією України - головним орієнтиром розвитку Української держави.

Слід зазначити, що норма, присвячена порушенню недоторканності житла, не завжди існувала у Кримінальних кодексах республік СРСР і УРСР зокрема, Конституція 1978 року мала статтю, яка проголошувала, що житло недоторканне. Із прийняттям Конституції України 1996 року Україна посилила охорону особистих прав і свобод людини і громадянина.

3) Ще одним приводом до криміналізації є кримінологічні дослідження щодо динаміки та поширеності певного діяння. В Україні за останні роки злочини, пов'язані із порушенням недоторканності житла чи іншого володіння особи, на жаль, почастишали. Так, за даними державної судової адміністрації України кількість засуджених за ст. 162 КК України становила:

2003 р. – 31; 2004 р. – 91; 2005 р. – 370; 2006 р. – 1069; 2007 р. – 1131; 2008 р. – 1717; 2009 р. – 775; 2010 р. – 1115; 2011 р. – 1200.

За результатами наведеної статистики, можна зробити висновок, що цей злочин, порівняно з іншими, ще не набув масового поширення. Проте, на наш погляд, ця статистика не в повній мірі відповідає дійсності. Адже порушення недоторканності житла є злочином, якому притаманний високий ступінь латентності. Важливо зазначити, що наведена нами статистика не включає випадки порушення недоторканності житла, таких як, крадіжка, грабїж чи розбїй, поєднаний із проникненням до житла чи до іншого володіння особи.

За наявності зазначених приводів єдиною підставою криміналізації діянь є відповідний ступінь і характер суспільної небезпеки, який характеризується заподїювати об'єктам кримінально-правової охорони істотну шкоду [8, с. 49].

Суспільна небезпечність діяння впливає на процеси нормотворчості (криміналізації і декриміналізації) та застосування кримінально-правових норм (кваліфікації діяння й індивідуалізації кримінальної відповідальності і покарання). Суспільна небезпечність діяння – це обов'язкова ознака злочину, що розкриває його соціальну сутність. Це об'єктивна властивість злочину (дії чи бездіяльності)

заподіювати істотну шкоду (матеріальну, майнову чи фізичну; нематеріальну – політичну, організаційну, моральну тощо) або створювати реальну загрозу заподіювання її суб'єктам суспільних відносин [9, с. 726]. А. В. Шеслер ознаки суспільної небезпечності діяння, справедливо, як на нашу думку, доповнює такими принципами як можливість лише кримінальною заборонаю вплинути на певний вид людської діяльності; неможливість впливу іншими забороненими нормами, окрім кримінальних [10, с. 25-32].

Посягання на недоторканність житла чи іншого володіння особи має виняткову суспільну небезпечність. Теорія кримінального права відзначає, що якісними показниками суспільної небезпечності є ступінь.

Ступінь суспільної небезпечності є якісним показником суспільної небезпеки (порівняльної тяжкості) роду чи виду злочинів; ступінь суспільної

небезпечності вважається якісним показником злочинів одного і того ж характеру суспільної небезпеки [11, с. 100]. Показником характеру суспільної небезпечності злочину виступають відповідні санкції, які законодавець передбачає за вчинення того чи іншого злочину. Якщо звернутися до санкцій, передбачених ст. 162 КК України, то можна побачити, що відповідно до ст. 12 КК України законодавець відносить цей злочин до злочинів невеликої тяжкості. Адже максимальний термін покарання, який може бути призначений особі за вчинення діяння, передбаченого ч. 1 ст. 162 КК України, не може перевищувати трьох років обмеження волі. Вважаємо таку позицію законодавця оптимальною з урахуванням характеру суспільної небезпечності порушення та подальших пропозицій автора, щодо віднесення цього злочину до злочинів приватного обвинувачення.

На наш погляд, рівень захищеності основних конституційних прав та свобод людини і громадянина, за умов чіткого визначення ступеня їх суспільної небезпечності шляхом підвищення міри покарання за їх порушення буде значною мірою залежати рівень їх правового захисту і забезпечення реалізації зазначених прав, стан дотримання законності в державі, а зрештою – умови життєдіяльності кожної людини.

Отже, з дослідженої нами проблеми робимо висновки про те, що діяння, передбачене ст. 162 КК (право на недоторканність житла), має виняткову суспільну небезпечність, адже порушується наше природне, невід'ємне право. І, як справедливо відмічає М. І. Хавронюк: “не можна забувати, що усі права людини і громадянина становлять цілісну систему і тому неможливість вільно реалізовувати одне право тягне за собою загальне приниження її конституційно-правового статусу, негативно впливає на індивідуальну і суспільну свідомість, створює в інших осіб ілюзію можливості нехтування принципом пріоритету прав людини, упевненість у можливості безвідповідального ставлення до обмеження обсягу та змісту прав людини і громадянина.” [12, с. 94].

Використані джерела:

1. Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права, держави і політології: збірник наукових праць студентів і аспірантів / під ред. Ю. М. Оборотов. – Одеса, 2003. – 253 с.
2. Основания уголовно-правового запрета (криминализация и декриминализация). – М.: Наука, 1982. – 303 с.

3. Кримінальне право України. загальна частина / М. І. Мельник, В. А. Клименко. – К. : Атіка, 2009. – 408 с.
4. Келина С. Г. Основания уголовно-правового запрета : материалы 4 советско-западногерманского симпозиума по криминологии, уголовному праву и процессу. – Киев, 1990. – С. 6-13.
5. Права человека : сборник международных документов. – М., 1998.
6. Права людини і професійні стандарти для юристів в документах та міжнародних організацій. – Амстердам-Київ : Geneva initiative on psychiatry. 1996. – 341 с.
7. Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права, держави і політології : збірник наукових праць студентів і аспірантів / під ред. Ю. М. Оборотов. – Одеса, 2003. – С. 253.
8. Кримінальне право України. загальна частина / М. І. Мельник, В. А. Клименко. – К. : Атіка, 2009. – 408 с.
9. Юридична енциклопедія / під ред. Ю. С. Шемшученко [та ін.] ; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 1998. – 669 с
10. Шеслер А. В. Содержание общественной опасности преступления // Актуальные проблемы борьбы с преступностью и правоприменительной практики : межвузовский сборник научных трудов. Выпуск 5. – Красноярск : Сибирский юридический институт МВД России, 2002. – С. 31.
11. Грищук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина : навч. посіб. для студентів юрид.фак. вищ. навч. закл. / В. К. Грищук. – К. : Видавничий Дім “ІнЮре”, 2006. – 568 с.
12. Конституція України: Офіц. текст: Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина : навч. посібн. / авт.-уклад. М. І. Хавронюк. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 384 с.

Жмур Ю. М. Підстави криміналізації злочину порушення недоторканності житла за ст. 162 КК України.

В статье, автор пытается определить основания и условия криминализации деяния “нарушение неприкосновенности жилища”, и определить степень общественной опасности преступления.

Ключевые слова: общественная опасность преступления, криминализация деяния, неприкосновенность жилища.

Zhmur U. Grounds criminalization crime integrity violation housing st. 162 Criminal Code of Ukraine.

In this paper, the author tries to define the grounds and conditions criminalize the conduct of a “violation of the privacy of home”, and to determine the degree of social danger of the crime.

Keywords: social danger of the crime, the criminalization of acts, immunity of home.

Батулинська А. А.

Національна академія внутрішніх справ

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Стаття присвячена історичним аспектам кримінальної відповідальності неповнолітніх та актуальним завданням матеріалізації ідей, пов'язаних із застосуванням до неповнолітніх осіб звільнення від кримінальної відповідальності.

Ключові слова: неповнолітні, кримінальна відповідальність, покарання

Злочинність неповнолітніх в даний час є однією з найбільш актуальних проблем сучасного суспільства, її частка в загальній структурі злочинності постійно